

УДК 354:328.185

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-335-350](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-335-350)

Голота Наталія Петрівна кандидат юридичних наук, доцент, викладач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, вул. Гонти 37, м. Вінниця, 21000, <https://orcid.org/0000-0003-4113-7743>

Пироговська Віра Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права, європейської та євроатлантичної інтеграції, факультет права та міжнародних відносин, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Левка Лук'яненка 13Б, м. Київ, 02000, <https://orcid.org/0000-0003-3339-8417>

Валуєва Людмила Василівна кандидат юридичних наук, доцент, кафедра загальноправових дисциплін ННІ морського права та менеджменту, Національний університет "Одеська морська академія", вул. Дідріхсона, 8, м.Одеса, 65000, <https://orcid.org/0000-0002-0603-1399>

ОЦІНКА ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена питанням правових механізмів владних повноважень у контексті адміністративного судочинства в Україні. В умовах сучасного розвитку правової держави важливо, щоб державні органи діяли в рамках закону та не перевищували своїх повноважень. Адміністративне судочинство відіграє ключову роль у регулюванні взаємовідносин між державою та громадянами, забезпечуючи механізми правового контролю за законністю дій влади. Особливо це питання набуває значущості в контексті реформ, спрямованих на зміцнення верховенства права, прозорості та підзвітності державних інституцій. Метою статті є всебічний аналіз правових механізмів, що регулюють діяльність органів державної влади, а також їх взаємодію з системою адміністративного судочинства. Вивчено роль адміністративного судочинства у захисті прав і свобод громадян, а також у забезпеченні законності дій органів державної влади; оцінка законодавчого забезпечення адміністративного судочинства з метою виявлення його недоліків та розробки рекомендацій щодо вдосконалення. В основі адміністративного права лежить принцип верховенства права, що гарантує, що державні органи діють виключно в рамках закону, а громадяни мають

можливість оскаржити незаконні дії чи рішення державної влади. Серед основних інструментів захисту прав громадян є можливість оскарження адміністративних актів у судах, звернення до адміністративних органів з метою захисту своїх інтересів, а також адміністративна відповідальність державних органів та їхніх посадових осіб у разі порушення законності. Серед основних викликів – перевантаженість судів, складність процедур, тривалі строки розгляду справ, а також недостатнє виконання судових рішень органами влади. Незважаючи на прогрес у правовому регулюванні, залишаються аспекти, які потребують реформування, зокрема оптимізація процесуальних норм, підвищення незалежності суддів і цифровізація судочинства. Сформульовано рекомендації щодо поліпшення правових механізмів і практики адміністративного судочинства в Україні, що сприятиме зміцненню правової системи та захисту прав громадян. Удосконалення норм КАСУ з метою спрощення процедур подачі позовів, зменшення бюрократичних перепон і забезпечення доступності судового процесу для громадян без спеціальних юридичних знань. Внесення цих змін до законодавства сприятиме підвищенню ефективності адміністративного судочинства, зміцненню довіри громадян до судової системи та забезпеченню справедливого правосуддя в Україні.

Ключові слова: адміністративне право, судовий контроль, державна влада, правова регуляція, законодавче забезпечення.

Holota Nataliia Petrivna PhD in Law, Associate Professor, Teacher, Department of Law and Humanities, Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the West Ukrainian National University, 37 Honta St., Vinnytsia, 21000, <https://orcid.org/0000-0003-4113-7743>

Pyrohovska Vira Oleksandrivna PhD in Law, Associate Professor of the Department of International Law, European and Euro-Atlantic Integration, Faculty of Law and International Relations, Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 15 Heroiv Oborony St., Kyiv, 02000, <https://orcid.org/0000-0003-3339-8417>

Valuieva Liudmyla Vasylivna PhD in Law, Associate Professor, Department of Common Law Disciplines of the Educational and Scientific Institute of Maritime Law and Management of National University «Odesa Maritime Academy», 8 Didriksa St., Odesa, 65000, <https://orcid.org/0000-0002-0603-1399>

ASSESSMENT OF LEGAL MECHANISMS OF POWER IN THE CONTEXT OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the issue of legal mechanisms of authorities in the context of the administrative judiciary in Ukraine. In the conditions

of the modern development of the rule of law, it is important that state bodies act within the framework of the law and not exceed their powers. Administrative justice plays a key role in regulating relations between the state and citizens, providing mechanisms of legal control over the legality of government actions. This issue is especially important in the context of reforms aimed at strengthening the rule of law, transparency and accountability of state institutions. The purpose of the article is a comprehensive analysis of the legal mechanisms that regulate the activities of state authorities, as well as their interaction with the administrative justice system. The role of administrative justice in protecting the rights and freedoms of citizens, as well as in ensuring the legality of the actions of state authorities is studied; assessment of legislative provision of administrative proceedings in order to identify its shortcomings and develop recommendations for improvement. At the heart of administrative law is the principle of the rule of law, which guarantees that state bodies act exclusively within the framework of the law, and citizens have the opportunity to challenge illegal actions or decisions of state authorities. Among the main tools for the protection of citizens' rights are the possibility of challenging administrative acts in courts, applying to administrative bodies for the purpose of protecting one's interests, as well as administrative responsibility of state bodies and their officials in case of violation of the law. Among the main challenges are the overloading of the courts, the complexity of the procedures, the long terms of consideration of cases, as well as the insufficient implementation of court decisions by the authorities. Despite the progress in legal regulation, aspects still need to be reformed, particularly the optimisation of procedural norms, increasing the independence of judges, and digitalisation of the judiciary. Recommendations for improving legal mechanisms and the practice of administrative proceedings in Ukraine have been formulated, which will contribute to strengthening the legal system and protecting the rights of citizens. Improvement of the Code of Administrative Proceedings to simplify the procedures for filing lawsuits, reducing bureaucratic obstacles and ensuring the accessibility of the judicial process for citizens without special legal knowledge. Introducing these changes to the legislation will increase the efficiency of administrative proceedings, strengthen citizens' trust in the judicial system, and ensure fair justice in Ukraine.

Keywords: administrative law, judicial control, state power, legal regulation, legislative support.

Постановка проблеми. В умовах сучасного розвитку правової держави важливо, щоб державні органи діяли в рамках закону та не перевищували своїх повноважень. Адміністративне судочинство відіграє ключову роль у регулюванні взаємовідносин між державою та громадянами, забезпечуючи механізми правового контролю за законністю дій влади. Особливо це питання

набуває значущості в контексті реформ, спрямованих на зміцнення верховенства права, прозорості та підзвітності державних інституцій.

Україна наразі перебуває на етапі модернізації своєї правової системи, що включає удосконалення адміністративного права та процесу. Проблеми реалізації владних повноважень, а також ефективність їхнього судового контролю мають вирішальне значення для збереження балансу між державними інтересами та захистом прав людини. Тому дослідження правових механізмів владних повноважень у адміністративному судочинстві стає необхідним для подальшого розвитку справедливого та незалежного судочинства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти правових механізмів владних повноважень у контексті адміністративного судочинства в Україні висвітлюються українськими ученими.

Косілова [1] досліджує адміністративно-правові механізми, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод. Її робота важлива в контексті адміністративного судочинства, оскільки вона висвітлює роль адміністративного права у захисті громадян від незаконних дій влади. Авторка робить акцент на необхідності вдосконалення адміністративного судочинства, щоб воно ефективніше захищало конституційні права.

Волкова [2] детально аналізує теоретичні та практичні аспекти судового контролю за діями суб'єктів владних повноважень. Вона звертає увагу на проблеми ефективності судового контролю, вказуючи на важливість балансу між контролем і дискреційними повноваженнями органів влади. Її дослідження надає практичні приклади з судової практики, що ілюструють вплив судового контролю на державне управління.

Автори Ковалів М.В., Єсімов С.С., Малашко О.Є. [3] зосереджуються на ролі досудового оскарження в адміністративному судочинстві, підкреслюючи, що це важливий інструмент для врегулювання спорів із владою на ранніх етапах. Вони вказують на те, що успішне досудове вирішення спорів може зменшити навантаження на судову систему і покращити взаємодію громадян з органами влади.

Берназюк [4] аналізує ситуації, коли суб'єкти владних повноважень звертаються до адміністративних судів із позовами. Автор стверджує, що це явище, хоча і рідкісне, може мати практичне значення в контексті захисту державних інтересів і належного функціонування державного апарату.

Шкелебей [5] досліджує питання дискреційних повноважень адміністративних судів у справах, де вони зобов'язують органи влади виконувати певні дії. Автор наголошує на важливості встановлення чітких меж дискреції суду для забезпечення правової визначеності і недопущення перевищення владних повноважень.

Вовк [6] аналізує роль дискреції органів влади в адміністративних справах. Його робота важлива для розуміння того, як адміністративні суди

можуть контролювати дискреційні повноваження влади, забезпечуючи при цьому баланс між законністю і ефективністю управління.

Автори Ладиченко В., Потьомкін С. [7] досліджують питання контролю за виконанням судових рішень, підкреслюючи, що це ключовий етап у забезпеченні правосуддя. Їхня робота звертає увагу на недоліки в механізмах виконання рішень і пропонує шляхи їх вдосконалення.

Мандриченко [8] акцентує увагу на важливості адміністративного права в українській правовій системі, визначаючи його роль у забезпеченні соціальної справедливості та верховенства права. Він підкреслює, що адміністративне право є інструментом, який забезпечує правовий порядок у відносинах між державою і громадянами.

Потьомкін [9] аналізує мету і завдання судового контролю за виконанням рішень, вказуючи на необхідність створення ефективних механізмів, що гарантуватимуть виконання рішень адміністративних судів. Це дослідження важливе для вдосконалення процесу виконання рішень і забезпечення реального захисту прав громадян.

Лук'янова [10] досліджує значення правових принципів у формуванні сучасного адміністративного права. Її робота підкреслює важливість принципів верховенства права, справедливості і пропорційності для ефективного функціонування адміністративного судочинства.

Мета статті – є всебічний аналіз правових механізмів, що регулюють діяльність органів державної влади, а також їх взаємодію з системою адміністративного судочинства. Основні аспекти мети статті включають: визначення ефективності існуючих правових механізмів, які забезпечують контроль за владними повноваженнями органів влади; вивчення ролі адміністративного судочинства у захисті прав і свобод громадян, а також у забезпеченні законності дій органів державної влади; оцінка законодавчого забезпечення адміністративного судочинства з метою виявлення його недоліків та розробки рекомендацій щодо вдосконалення; формулювання рекомендацій щодо поліпшення правових механізмів і практики адміністративного судочинства в Україні, що сприятиме зміцненню правової системи та захисту прав громадян.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська доктрина адміністративного права наголошує на його соціальних цінностях, що виходять за межі радянської доктринальної традиції. Адміністративне право розглядається як інструмент забезпечення гармонійних відносин між особою і державою, підтримання правопорядку, утвердження соціальної справедливості та рівності перед законом [8, с. 23].

Основною метою адміністративного права є забезпечення належного функціонування державних органів, дотримання законності у відносинах між

державою та громадянами, а також контроль за використанням владних повноважень.

Адміністративне право охоплює широкий спектр правових норм, які стосуються функцій державних органів, процедур прийняття адміністративних рішень, виконання адміністративних актів та відповідальності за порушення адміністративних норм.

У зв'язку з цим питання правового забезпечення прав і свобод особистості та гарантій їх реалізації потребує всебічного та комплексного наукового дослідження, зокрема аналізу механізмів гарантування прав і свобод в адміністративному праві. Захист прав людини - це не другорядне завдання перетворень, що відбуваються в українському суспільстві, а головна мета створення гідних умов життя, забезпечення свобод і фундаментальних прав для всіх [1, с. 152].

Адміністративне право відіграє важливу роль у захисті прав і свобод громадян, оскільки встановлює правові механізми для врегулювання відносин між владою та особою. В основі адміністративного права лежить принцип верховенства права, що гарантує, що державні органи діють виключно в рамках закону, а громадяни мають можливість оскаржити незаконні дії чи рішення державної влади. У сукупності принципів адміністративного права важливе значення мають принципи, що стосуються організації та функціонування адміністративних органів. Інтенсивним вираженням адміністративно-правового впливу в цій сфері є правові норми та законодавство.

Наразі Конституція України та її положення займають переважне місце в загальному обсязі адміністративно-правового регулювання, тоді як донедавна домінували статuti та відомчі акти. Водночас не можна недооцінювати значення останніх у сучасних умовах. Сьогодні міністерства та відомства на основі законів та їх положень приймають адміністративні регламенти для виконання державних функцій та надання публічних послуг. Відповідно до цієї ж тенденції, дедалі більшу роль відіграють адміністративні договори та угоди. Вони забезпечують гнучкість правового регулювання та відображають незалежність суб'єктів адміністративної юстиції [10, с. 101].

Серед основних інструментів захисту прав громадян є можливість оскарження адміністративних актів у судах, звернення до адміністративних органів з метою захисту своїх інтересів, а також адміністративна відповідальність державних органів та їхніх посадових осіб у разі порушення законності.

Владні повноваження — це сукупність прав та обов'язків, якими наділені органи державної влади для виконання своїх функцій, спрямованих на забезпечення публічного інтересу. Ці повноваження включають прийняття рішень, видачу нормативних актів, застосування примусу, здійснення нагляду та контролю, а також забезпечення реалізації адміністративних процедур.

Основна риса владних повноважень — їхня однобічність, тобто держава та її органи мають можливість приймати рішення, обов'язкові для виконання іншими суб'єктами (громадянами, підприємствами, організаціями). Однак, такі повноваження мають бути реалізовані в рамках закону та підлягають судовому контролю, щоб уникнути зловживань і порушень прав громадян. Владні повноваження також передбачають відповідальність державних органів за прийняті рішення, що забезпечується через механізми судового контролю та можливість оскарження таких рішень в адміністративному судочинстві.

Метою судового контролю є забезпечення дотримання принципу верховенства права, захист прав і свобод громадян, а також запобігання зловживанням владою з боку державних органів.

Судовий контроль у демократичній державі виступає важливим елементом системи стримувань і противаг, завдяки якому забезпечується правова відповідальність державних органів. Він дозволяє громадянам оскаржувати рішення органів виконавчої влади та захищати свої права в суді. Це особливо актуально в умовах адміністративного судочинства, де розглядаються спори між громадянами та органами державної влади. У рамках адміністративного права виділяються кілька видів судового контролю, залежно від сфери його застосування та характеру правових відносин (табл. 1):

Таблиця 1

Види судового контролю в адміністративному праві

Вид	Особливості
Попередній судовий контроль	Здійснюється до прийняття або виконання певного адміністративного рішення. Наприклад, це може бути перевірка законності певних адміністративних актів або угод перед їх затвердженням. Такий вид контролю забезпечує попередження незаконних дій державних органів.
Поточний судовий контроль	Проводиться під час реалізації владних повноважень. Суд перевіряє відповідність дій державних органів чинному законодавству в процесі виконання їх функцій. Наприклад, це можуть бути перевірки законності дій державних органів під час здійснення державного контролю чи нагляду.
Наступний судовий контроль	Здійснюється після прийняття адміністративного рішення або виконання певних дій органами влади. У такому випадку суд переглядає адміністративні акти чи дії на предмет їхньої законності та обґрунтованості за скаргою громадян або інших суб'єктів права. Це найпоширеніший вид судового контролю в адміністративних справах.

Джерело: створено авторами на основі [9].

Судовий контроль за владними повноваженнями в адміністративному судочинстві забезпечується через низку процедур та механізмів (табл. 2):

Таблиця 2

Механізми судового контролю за владними повноваженнями

Механізм	Особливості
Оскарження адміністративних актів та дій	Громадяни мають право звертатися до суду для оскарження адміністративних рішень органів влади, якщо вони вважають, що їхні права або законні інтереси порушені. Суд перевіряє відповідність таких рішень законодавству та може скасувати їх у разі виявлення порушень.
Призупинення виконання рішення	У певних випадках суд може призупинити виконання адміністративного акту або рішення органу влади до моменту винесення остаточного судового рішення. Це дозволяє запобігти можливим негативним наслідкам для громадян.
Примусові заходи впливу на органи влади	У разі невиконання органом влади судового рішення, суд може застосовувати примусові заходи, включаючи штрафи, зобов'язання до виконання рішень або навіть порушення кримінальних справ проти посадових осіб.
Визнання дій або бездіяльності незаконними	Суд може визнати певні дії або бездіяльність органу державної влади незаконними і зобов'язати владу вжити необхідних заходів для відновлення прав і законних інтересів громадян.

Джерело: створено авторами на основі [2].

Таким чином, судовий контроль в адміністративному праві є основним інструментом забезпечення законності дій органів державної влади, захисту прав громадян та утвердження принципу верховенства права в державному управлінні.

Оскільки саме судові рішення за результатами вирішення спору набирає законної сили і на ньому ґрунтується виконавче провадження, судовий контроль не може існувати та здійснюватися без правосуддя. Тому ми погоджуємося з науковцями, які критично оцінюють концепцію судового контролю як функції правосуддя, та підтримуємо позицію тих, хто розглядає судовий контроль як складову правосуддя [7, с. 194].

Ми підтримуємо позицію тих, хто розглядає судовий контроль як складову правосуддя, а не як окрему функцію правосуддя. Адміністративне

судочинство в Україні базується на кількох важливих нормативно-правових актах, які визначають порядок розгляду адміністративних справ і процедури оскарження дій органів державної влади (табл. 3).

Таблиця 3

Основні положення законодавства

Закон	Основи
Конституція України [11]	Гарантує право громадян на судовий захист, в тому числі можливість оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, що порушують їхні права та свободи.
Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ) [12]	Головний нормативний акт, що визначає правила і процедури адміністративного судочинства. У КАСУ чітко окреслено, що адміністративні суди вирішують спори, пов'язані з оскарженням рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. У Кодексі визначено порядок подання позовних заяв, розгляд справ у першій інстанції, апеляційне і касаційне провадження, а також процесуальні строки.
Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [13]	Визначає організаційну структуру адміністративних судів, їхні повноваження та порядок роботи. Закон також встановлює правила щодо статусу суддів, гарантій їхньої незалежності, принципів суддівської етики, а також механізмів призначення та звільнення суддів.
Закон України «Про виконавче провадження» [14]	Регулює виконання судових рішень, включаючи рішення адміністративних судів.

Джерело: створено авторами на основі джерел.

Ці нормативні акти формують основу для діяльності адміністративних судів та гарантують можливість судового захисту прав громадян від незаконних дій державних органів.

Адміністративне судочинство в Україні постійно зазнає змін, зумовлених необхідністю адаптації правової системи до викликів часу, євроінтеграційних процесів та підвищення ефективності правосуддя.

В рамках судової реформи було внесено зміни до Кодексу адміністративного судочинства України, спрямовані на підвищення ефективності судового розгляду, спрощення процедур та скорочення термінів розгляду справ. Введено принцип електронного судочинства, що дозволяє подавати позови та інші документи в електронній формі.

У 2018 році в адміністративне судочинство введено елементи медіації, що дозволяє вирішувати спори мирним шляхом на етапі досудового врегулювання або в ході судового процесу [15].

У 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення Росії до України було внесено зміни до Кодексу адміністративного судочинства. Вони стосуються особливостей роботи судової системи в умовах воєнного стану, таких як можливість відкладення розгляду справ і подовження строків на оскарження.

Останніми роками також посилилася увага до забезпечення цього принципу, що знайшло відображення у рішеннях адміністративних судів, спрямованих на дотримання прав і свобод громадян у відносинах з державою.

Адміністративне судочинство взаємодіє з багатьма іншими галузями права, оскільки питання адміністративного права часто перетинаються з іншими правовими сферами. адміністративне судочинство часто базується на конституційних принципах захисту прав і свобод громадян. Багато питань адміністративних спорів мають конституційний характер, особливо коли мова йде про захист основних прав людини.

Адміністративні справи можуть торкатися цивільних відносин, наприклад, коли справа стосується захисту власності, відшкодування збитків, заповіданих адміністративними актами, або спорів між громадянами та державою щодо адміністративних послуг.

Адміністративне судочинство може взаємодіяти з кримінальним правом, коли мова йде про відповідальність посадових осіб за зловживання владою чи інші правопорушення, що мають адміністративний характер, але одночасно порушують кримінальні норми.

Україна є учасником численних міжнародних договорів, включаючи Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Судді адміністративних судів зобов'язані керуватися міжнародними стандартами та рішеннями Європейського суду з прав людини при розгляді адміністративних справ, особливо у контексті захисту прав громадян від порушень з боку держави.

Таким чином, адміністративне судочинство в Україні є складною та багатогранною системою, що регулюється різними правовими нормами і постійно розвивається для підвищення ефективності правового захисту громадян.

Незважаючи на важливі досягнення у правовому регулюванні адміністративного судочинства, існує низка проблем і недоліків, що впливають на ефективність його функціонування (табл. 4):

Таблиця 4

Проблеми та недоліки в законодавчому забезпеченні

Проблеми	Суть
Невизначеність та складність процедур	деякі положення КАСУ містять надмірно формалізовані або невизначені процедури, що ускладнює процес подачі позовів та їх розгляду. Це може створювати бар'єри для громадян, особливо тих, хто не має юридичної освіти.
Перевантаження судів	через значний обсяг адміністративних справ, адміністративні суди часто перевантажені, що призводить до затримок у розгляді справ. Це питання є особливо актуальним для апеляційних та касаційних судів, де строки розгляду справ можуть бути дуже тривалими.
Незахищеність суддів від тиску	хоча законодавство гарантує незалежність суддів, на практиці судді адміністративних судів можуть стикатися з політичним або адміністративним тиском, особливо у випадках, що стосуються високопосадовців або важливих державних рішень.
Недостатня цифровізація процесів	попри наявність елементів електронного судочинства, багато адміністративних процедур залишаються неавтоматизованими, що знижує ефективність судового процесу та створює додаткові витрати для учасників процесу.
Обмеженість прав громадян на доступ до правосуддя	іноді громадяни стикаються з труднощами при оскарженні дій державних органів через високі судові збори або складні процедурні вимоги.

Джерело: створено авторами на основі [3].

Для підвищення ефективності адміністративного судочинства в Україні необхідно здійснити низку заходів на законодавчому рівні (табл. 5):

Таблиця 5

Рекомендації щодо вдосконалення законодавства

Рекомендації	Основні аспекти
1	2
Спрощення процедур	удосконалення норм КАСУ з метою спрощення процедур подачі позовів, зменшення бюрократичних перепон і забезпечення доступності судового процесу для громадян без спеціальних юридичних знань. Наприклад, введення простіших форм для подання позовних заяв та спрощення процедур доказування.
Оптимізація строків розгляду справ	потрібно внести зміни до законодавства, спрямовані на скорочення строків розгляду адміністративних справ, особливо на стадіях апеляції та касації. Це може бути досягнуто через збільшення кількості суддів та підвищення ефективності управління судами.

Продовження таблиці 5

1	2
Посилення незалежності суддів	необхідно розробити додаткові механізми захисту суддів від політичного чи адміністративного тиску. Це може включати підвищення прозорості процесу призначення суддів, а також посилення відповідальності за спроби впливу на суддів.
Диджиталізація судочинства	необхідно прискорити процес цифровізації адміністративного судочинства, впровадивши повноцінну систему електронного документообігу, онлайн-засідань і автоматизації рутинних процесів. Це знизить навантаження на суди та забезпечить більшу доступність для громадян.

Джерело: створено авторами.

Внесення цих змін до законодавства сприятиме підвищенню ефективності адміністративного судочинства, зміцненню довіри громадян до судової системи та забезпеченню справедливого правосуддя в Україні.

Судова практика в адміністративному судочинстві України охоплює широкий спектр справ, пов'язаних із владними повноваженнями органів державної влади та місцевого самоврядування. Громадяни та юридичні особи мають право оскаржувати адміністративні рішення органів державної влади, які порушують їхні права чи законні інтереси. Наприклад, це може стосуватися неправомірного нарахування податків, рішень про надання або відмову в адміністративних послугах, земельних спорів тощо. Судова практика демонструє, що такі справи нерідко виграються позивачами, коли є порушення процедур прийняття рішень або зловживання владою. Адміністративні суди розглядають випадки перевищення посадовими особами їхніх повноважень, що призводить до порушення прав громадян. Судова практика в цій категорії справ сприяє зміцненню принципу підзвітності та відповідальності державних службовців.

Іноді громадяни чи організації звертаються до суду з вимогами відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями чи рішеннями органів влади. Судова практика з таких питань формується на основі як національних законів, так і міжнародних стандартів захисту прав людини, включаючи практику Європейського суду з прав людини.

Ефективність судового контролю в адміністративному судочинстві залежить від кількох ключових чинників.

Адміністративне судочинство довело свою ефективність у захисті прав громадян від неправомірних рішень та дій органів державної влади. Громадяни мають можливість оскаржувати рішення, і судова практика показує, що значна кількість справ вирішується на користь позивачів. Це є свідченням того, що судовий контроль дійсно працює як інструмент захисту прав.

Завдяки судовому контролю державні органи змушені діяти у рамках законодавства, що знижує ймовірність зловживань владою та перевищення повноважень. Судова практика відіграє роль інструменту стримувань, що не дозволяє органам влади приймати рішення, які порушують закон або права громадян.

В адміністративному спорі за позовом одного суб'єкта владних повноважень до іншого суб'єкта владних повноважень відповідач повинен довести правомірність своїх рішень, дій чи бездіяльності, в тому числі відсутність порушень прав інших осіб, у тому числі публічних інтересів. Судовий захист в адміністративних судах є найбільш ефективним механізмом захисту прав та інтересів громадян, інших фізичних та юридичних осіб у разі їх порушення громадянином, іншою фізичною чи юридичною особою. Судовий захист, що здійснюється адміністративними судами, є найбільш ефективним механізмом захисту прав та інтересів громадян, інших фізичних та юридичних осіб у разі їх порушення з боку громадянина, іншої фізичної чи юридичної особи [4, с. 25].

Однією з проблем залишається тривалість судового розгляду, особливо в апеляційних та касаційних інстанціях. Через велике навантаження на судову систему строки розгляду справ можуть затягуватися, що знижує ефективність судового контролю [5].

Важливою проблемою залишається невиконання судових рішень органами державної влади. Навіть коли суд визнає рішення чи дії органу влади незаконними, на практиці це не завжди гарантує, що орган влади оперативно виконає рішення суду. Це підриває ефективність судового контролю та вимагає вдосконалення механізмів виконання судових рішень.

В цілому, адміністративне судочинство в Україні виконує важливу функцію судового контролю за діями державних органів, забезпечуючи захист прав громадян і зміцнюючи принцип верховенства права. Однак, для підвищення його ефективності необхідно працювати над покращенням доступу до правосуддя, прискоренням розгляду справ і підвищенням рівня виконання судових рішень.

Висновки. Оцінка правових механізмів владних повноважень у контексті адміністративного судочинства в Україні демонструє важливу роль судового контролю в забезпеченні законності дій органів державної влади. Адміністративне судочинство відіграє ключову роль у захисті прав і свобод громадян, надаючи їм можливість оскаржувати незаконні рішення чи дії владних структур.

Однак аналіз показав наявність низки проблем у законодавчому забезпеченні та судовій практиці. Серед основних викликів – перевантаженість судів, складність процедур, тривалі строки розгляду справ, а також недостатнє виконання судових рішень органами влади. Незважаючи на прогрес у

правовому регулюванні, залишаються аспекти, які потребують реформування, зокрема оптимізація процесуальних норм, підвищення незалежності суддів і цифровізація судочинства.

Удосконалення адміністративного судочинства сприятиме зміцненню принципу верховенства права, підвищенню ефективності судового контролю та забезпеченню більшого захисту прав громадян. Запропоновані зміни, включно з модернізацією правового регулювання і забезпеченням належної реалізації судових рішень, дозволять суттєво покращити систему адміністративного судочинства в Україні та її відповідність міжнародним стандартам.

Література:

1. Косілова О.І. Правове забезпечення конституційних прав і свобод: адміністративно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2021. № 1(36). С. 151-158. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1\(36\).238323](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1(36).238323).
2. Волкова Ю. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики. *Baltijapublishing.lv*. С. 288-312. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-10>.
3. Ковалів, М. В., Єсімов, С. С., Малашко, О. Є. Соціальна значимість досудового оскарження в контексті розвитку адміністративного судочинства. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. № 35. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/661/605>.
4. Берназюк Я.О. Звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до адміністративного суду: виняток чи необхідність? *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). Ч. 2. № 2. С. 20-27. URL: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-2/05>.
5. Шкелебей О.В. Межі дискреції адміністративного суду у справах про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Том 34 (73). № 3. С.72-78. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/13>.
6. Вовк Ю. Є. Інститут дискреції суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві. *Право та інновації*. 2020. № 3(31). С. 46-51. URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-3\(31\)-7](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-3(31)-7).
7. Ладиченко В., Потьомкін С. Поняття і суть судового контролю за виконанням судових рішень. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С. 190–198. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.39>.
8. Мандриченко Ж. Ціннісне значення галузі адміністративного права у системі права України. *Law. State. Technology*. 2024. № 2. С. 20–25. URL: <https://doi.org/10.32782/lst/2024-2-4>.
9. Потьомкін С. Мета і завдання правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень у адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 108–115. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.20>.
10. Lukianova H. The role and importance of the principles of law in the formation of modern administrative law. *Visnik Nacional'nogo universitetu "Lvivska politehnika". Seria: uridicni nauki*. 2020. Vol. 7, No. 25. P. 99–106. URL: <https://doi.org/10.23939/law2020.25.099>.
11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-vr>.

12. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 19 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
13. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII: станом на 1 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII: станом на 8 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
15. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

References:

1. Kosilova, O.I. (2021) Pravove zabezpechennia konstytutsiinykh prav i svobod: administratyvno-pravovyi aspekt [Legal protection of constitutional rights and freedoms: administrative and legal aspect]. *Informatsiia i pravo – Information and law*, 1(36), 151-158. Retrieved from [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1\(36\).238323](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1(36).238323) [in Ukrainian].
2. Volkova, Yu. Sudovyi kontrol v administrativnomu sudochynstvi: vid teorii do praktyky [Judicial control in administrative proceedings: from theory to practice]. *Baltijapublishing.lv*, 288-312. Retrieved from <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-10> [in Ukrainian].
3. Kovaliv, M.V., Yesimov, S.S., Malashko, O.Ye. (2022). Sotsialna znachymist dosudovoho oskarzhennia v konteksti rozvytku administrativnoho sudochynstva [The social significance of pre-trial appeals in the context of the development of administrative justice]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna – Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. Economical series. Legal series*, 35. Retrieved from <https://nzlulp.org.ua/index.php/journal/article/view/661/605> [in Ukrainian].
4. Bernaziuk, Ya.O. (2020) Zvernennia subiekta vladnykh povnovazhen z pozovom do administrativnoho sudu: vyniatok chy neobkhidnist? [Addressing a subject of authority with a claim to an administrative court: an exception or a necessity?] *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky – Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Legal Sciences*, 31(70), 20-27. Retrieved from <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-2/05> [in Ukrainian].
5. Shkelebei, O.V. (2023) Mezhi dyskretsii administrativnoho sudu u spravakh pro zoboviazannia subiekta vladnykh povnovazhen vchynyty pevni dii [Limits of the administrative court's discretion in cases involving the obligation of a subject of authority to perform certain actions]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky – Academic notes of TNU named after V.I. Vernadsky. Series: Legal Sciences*, 34(73), 72-78. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/13> [in Ukrainian].
6. Vovk, Yu. Ye. (2020) Instytut dyskretsii subiekta vladnykh povnovazhen v administrativnomu sudochynstvi [Institute of discretion of the subject of authority in administrative proceedings]. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 3(31), 46-51. Retrieved from [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-3\(31\)-7](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-3(31)-7) [in Ukrainian].
7. Ladychenko, V., Potomkin, S. (2023) Poniattia i sut sudovoho kontroliu za vykonanniam sudovykh rishen [The concept and essence of judicial control over the execution of court decisions]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*. 3, 190–198. Retrieved from <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.39> [in Ukrainian].
8. Mandrychenko, Zh. (2024) Tsinnisne znachennia haluzi administrativnoho prava u systemi prava Ukrainy [Valuable importance of the field of administrative law in the legal system of Ukraine]. *Law. State. Technology – Law. State. Technology*, 2, 20–25. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/lst/2024-2-4> [in Ukrainian].

9. Potomkin, S. (2023) Meta i zavdannia pravovoho mekhanizmu sudovoho kontroliu za vykonanniam sudovykh rishen u administratyvnomu sudochynstvi [Purpose and tasks of the legal mechanism of judicial control over the execution of court decisions in administrative proceedings]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 4, 108–115. Retrieved from <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.20> [in Ukrainian].
10. Lukianova, H. (2020). The role and importance of the principles of law in the formation of modern administrative law. *Visnik Nacional'nogo universytetu «Lvivska politehnika». Seria: uridicni nauki*, 7(25), 99–106. Retrieved from <https://doi.org/10.23939/law2020.25.099> [in Ukrainian].
11. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Verkhovna Rada Ukrainy. [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-BP. Verkhovna Rada of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр> [in Ukrainian].
12. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 06.07.2005 r. №2747-IV: stanom na 19 lyp. 2024 r. [Administrative Judicial Code of Ukraine: Code of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV: as of July 19 2024] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].
13. Pro vykonavche provadzhennia: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1404-VIII: stanom na 1 serp. 2024 r. [On executive proceedings: Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1404-VIII: as of August 1 2024] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> [in Ukrainian].
14. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII: stanom na 8 serp. 2024 r. [On the judicial system and the status of judges: Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1402-VIII: as of August 8 2024] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
15. Pro mediatsiiu: Zakon Ukrainy vid 16.11.2021 r. № 1875-IX. [On mediation: Law of Ukraine dated November 16, 2021 No. 1875-IX] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> [in Ukrainian].